

vítás kérdését. A sorozatot a német zeneirodalom összefoglaló ismertetése fejezi be. A 392—94. lapon *Kemény F.* beszámol az Erzsébet-nőiskolában végzett zenepszichológiai kísérletekről. Ezeket folyóiratunk 1938. és 1939. évfolyama két cikkben részletesen ismertette. A tanulságos füzetet a rendes rovatok egészítik ki.

kf.

Louis Meylan: Les humanités et la personne. Esquisse d'une philosophie de l'enseignement humaniste. Neuchâtel, 1939. Collection d'actualités pédagogiques. 8-r., 270 l.

Szinte korszerűtlen, annyira nemes, annyira lelkes Louis Meylan könyve. Először csodálkozva, majd mind nagyobb szeretettel olvassuk ezt az író, aki korunkban a szellem és az egyén szabadságáért, a szépség és igazság önmagában való értékéért száll síkra, olyan hittel és túzzal, mely senkit sem okol az elkövetett hibákért, senkire sem kiált pereat-ot, nem rombolni akar, de építeni azokra a meglevő alapokra, amelyek még-elég szilárdak. Megálljt kiált a magát kereszténynek nevező civilizációknak, amely önkézevel rombolja le legnagyobb értékeit, s elhagyván a költőket (a szó tágabb értelmében), az utilitarizmusnak, a technikának és az erőszaknak hódol. Térjünk vissza, míg nem késő, találjuk meg ismét Istent és a tiszta művészetet. S mi volna hivatottabb e szellemet, amit szabad talán evangéliumi humanizmusnak neveznem, propagálni, mint éppen a humanisztikus iskola?

Ez a könyv, mint már az alcím is mutatja, nem új módszer, nem didaktika, vagy tanterv, hanem az igazi humanista szellemben való tanítás filozófiája.

Előljáróban, úgy érzi a szerző, meg kell határoznia, mit is értünk humanizmuson. Legtöbben egyszerűen a görög és latin tanulmányok elvégzésére gondolnak, pedig mennyivel több és mennyire más az igazi humanizmus: summája mindannak, amit emberi szellem értékeset és maradándót valaha alkotott. »Az a felvilágosítás, amelynek célja az ifjában mindazon lehetőségeket kifejleszteni, amelyek által emberré válhatik«. (22. l.) A humanista nevelés tehát: megmutatni az *embert* a maga különbözőségében és egyformaságában és az új nemzedéket is emberré tenni, a szó jobbik értelmében. Nagy súlyt kell vetni az *aktivitásra* is, — a humanizmus legnagyobb veszélyére a terméketlen dilettantizmusban való elmerülés — és inkább személyiséget (personnalité), aki magára kötelezőnek ismer el bizonyos magasabb törvényeket, mint öntörvényű egyéniséget (individu) kell nevelni. Azonban kell, hogy ezt a személyiséget az általánosan kötelező morális törvények elismerésén kívül eltöltse bizonyos transzcendens eszmény: minden nagy és szép alkotásban Isten művét, sőt magát Istent kell megpillantania. »L'homme religieux est l'homme par excellence«

A nevelés közismerten kettős, de szimultán feladata: megmutatni (initier) és alakítani (former). Megmutatni — a szerző értelmezése szerint — annyit tesz, mint közölni »az élet folytonosságának és örök változásának értelmét, tiszta tudatát annak, mit köszönhetünk a múltnak és mit

GRK

tehetünk a jövőért» (37. l.). Az embert mutassuk meg az ifjúnak (hominem homini) minden megnyilvánulásában, minden életformájában.

Az iskolának azonban nemcsak az a célja, hogy megmutassa és megszeresse az értékeket, hanem ez értékeken át ki kell alakítania a teljes személyiséget, az egyént, az egyszerűt is (in homine hominem). Ezt az iskola — természeténél fogva — csak korlátolt mértékben teheti s ezért indokoltan veti fel itt a szerző az iskola kizárólagosságra való törekvésének problémáját, amit ő az »iskola hipertrofiájának« nevez. Pedig, mondja, az iskolának soha sem volna szabad elfelejtenie, hogy nem *egyetlen* tényező a személyiség kialakításában, csak *egyike* ezen tényezőknek. A nevelés érdekében kívánatos volna tehát, ha az iskola, szakítva éddigi exkluzivitásával, elősegítené és bátorítaná a növendékek egyébirányú — iskolán kívüli — művelődését (zene, rajz, sport, egyházi munka) és a többi kultúrközösségekkel, főként pedig a családdal együttműködve dolgoznék a közös cél érdekében.

A humanisztikus nevelés: emberré formálás, alkotás: tehát par excellence költői feladat (a szó etimológiai értelmében: ποιηλυ, alkotni); hatnia kell a szívre és akaratra épen úgy, mint az értelemre. Ennek a feladatának csak úgy felelhet meg, ha a Muzsák szavát hívja segítségül, a költészetet és művészetet, »az egyetlen hatalmat, amely az egész embert áthatva, közel és gyarapít« (88. l.) A serdülő gyermek lelkéhez igen közel áll a költészet; mint a költő, ő is inkább érzi az életet (sentir la vie). A szerző hosszú és bensőséges szeretettől áthatott fejezetet szentel a költészetnek, amely fogalomban azonban szerinte minden művészi benne foglaltatik. Ez az egyetlen lehetőség, hogy a multat, — de a jelent is — valóban megismerhessük.

Az egyes tárgyak tanításában is ez a szempont az irányadó: c'est tout l'enseignement qui doit être vivifié par la Poésie. (117) A történelem-, földrajz- és nyelvtanításban a *művészi élménykeltés* uralkodik az adatszerezéssel szemben, a pozitív tudományok célja pedig merőben a formális képzés, megéreztetni és megértetni a törvényszerűségben a szépséget, a *kozmoszt*, ami rendet és szépséget jelent.

Kitér a szerző a középiskola igazi feladatára, amely szerinte nem az, hogy osztályzatokat, bizonyítványt, képesítést nyújtson, hogy belépőjegy legyen egy magasabb társadalmi osztályba (a szó utilitárius értelmében). A növendékek ma csak azért dolgoznak, hogy az érettségi bizonyítványt megszerezzék, az iskola, hogy ezt ellenőrizze »Combien ne voit-on pas de maitres passer le plus clair de leur temps de contrôler le savoir, au lieu d'enflammer l'âme et de cultiver méthodiquement ses pouvoirs? et se piquant au jeu, rivaliser d'ingéniosité avec leurs élèves pour démasquer l'insuffisance, que ceux-ci s'ingénient de masquer« (226), Meylan az *önzetlen művelődés* színhelyévé kívánja tenni a középiskolát, amely ne selektáljon csupán intellektuális, sőt emlékezeti képesség alapján, hanem nagy-lelkűen, az adakozás és emberiség szellemében nyujtsa a humanitást minden arra szomjazó léleknek. (Az egyetemi és főiskolai felvételeket külön képességi vizsgálatokhoz lehetne kötni.)

Igazi ember neveléséhez igazi ember szükségeltetik (omne vivum ex vivo): ebben látja a szerző a nevelő kritériumát. Lelkes embereket szeretne látni az új iskola katedráin; olyanokat, akik soha semmiféle irányban nem befolyásolják, sőt tisztelik növendékeik ítéletét, világnézetét és akikből nem hiányzik bizonyos költői adottság: szeretet és lelkesedés az emberiség nagy alkotásai iránt.

Végső eredménye a nemes intenciójú és helyenkint valóban költői lendülettel megírt könyvnek az, hogy nem a külső formát, nem az órarendet, vagy tantervet kellene megreformálni, hanem a tanítás szellemét és célzatát: »l'intention de l'enseignement est plus important, que son programme« (127). S ha jelenleg nem is található sok követőre, nem tarthat igényt meghallgatásra, mégis jóleső érzés, hogy akad ma pedagógus, aki ily lelkesedéssel és szeretettel hirdeti az egyéniség szabadságát, a művészet mindenek felett való kultuszát és nevelő értékét.

Faragóné Proszwimmer Klára.

Richard Müller-Freienfels: Menschenkenntnis und Menschenbehandlung. Eine praktische Psychologie für Jedermann. Mit 220 Abbildungen im Text und 32 Tafeln. Berlin, 1940: 8-r., 423 l.

Az emberre vonatkozó tudományok végső célja az emberismeret. Ezeknek a tudományoknak a köre azonban manapság már annyira kibővült, hogy egyik tudomány sem vállalkozhat emberismereti szintézisre, hanem csak a maga különleges tárgykörén belül szolgálhatja az általános emberismeret ügyét. Nem várhatjuk sem a pszichotechnikától, sem a szociológiától, sem a karakterológiától, sem a biokémiától, stb., hogy egyedül oldja meg az anthropognosis problémáját. Az általános emberismerettan épen ezeknek a tudományoknak az eredményeire támaszkodva építi fel saját épületét, melyben minden értéktényező megkapja az őt megillető helyet. A lélektani értéktényező a pszichológia résztudományainak az összegét jelenti, azért a pszichológiai emberismerettan az általános emberismerettannak jó részét magában foglalja, de az anthropognosis problémáját szintén nem képes megoldani, mert nincs természettudományi alapja és nincs társadalomtudományi látóköre. Müller-Freienfels professzor elismerésre méltó hozzáértéssel és nagy gyakorlati készséggel megírt pszichológiai emberismerettanában úgy kíván ezen a nehézségen segíteni, hogy szórványosan a hiányzó elemekből is felvesz művébe tetszőleges adatokat. Célját azonban így sem éri el, mert egyenértékű tényezőket egymásnak alárendelni nem lehet. De nem is volt szükség arra, hogy munkájának az értékét így csökkentse, mert pszichológiai emberismerettana az utóbbi évek idevonatkozó szakirodalmának egyik legjobb terméke. Nem kimerítő és nem is eléggé egységes, de életteljes és meggyőző, önálló kutatások alapján készült munka. Az irodalomból Spranger, Klages, Kretschmer, Jung, Jaensch, Lersch, Günther, Clauss, stb. megállapításait értékesíti. Szövegét Menzel és Oberlaender rajzain kívül Wilhelm Busch ügyesen kiválógatott karikatúrái illusztrálják.

Az öt részre osztott mű szól az emberismeretről, mint tudományos problémáról, a lelki élet külső megnyilvánulásairól és az emberekkel való bánásmódról. Az ösztönszerű emberismeret tényeiből kiinduló tudományos ember-